

"יצוא הגז מישראל הוא מחטף וגניבת האופק לאזרחים - נגמור כמו ניגריה"

כך אומר יו"ר המכון לתכנון כלכלי, יוסי הולנדר, על המלצת ועדת צמח להתיר את יצוא הגז שהתגלה בחופי ישראל ■ "אני מוכן להתחלף עם תשובה עכשיו, ולהבטיח שכל הגז יילך לשוק המקומי"

08:57 07.06.2012 מאת: איתי טרילניק

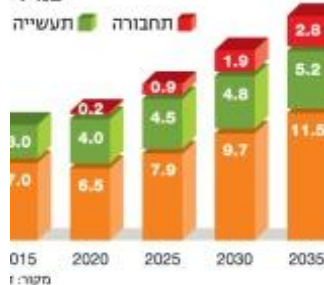
"השקר הגדול ביותר של חברות הגז הוא האיום שאם לא יאפשרו להן לייצא את הגז שגילו, הן לא יוכלו לממן את פיתוח המאגרים. הן שומרות על פני פוקר ועובדות על כולם. בתור איש עסקים אני אומר לך שאם החברות רוצות לוותר על הרישיון שלהן, אני מוכן להחליף אותן בתוך חמש דקות, לפתח את המאגרים בעצמי ולהבטיח שכל הגז יילך רק לשוק המקומי".

כמה גז צריכה ישראל

במלים אלה פותח יוסי הולנדר, יו"ר המכון הישראלי לתכנון כלכלי, את דבריו, כשהוא מתבקש להגיב על הלחצים שמפעילים יזמי הגז הטבעי בישראל על הממשלה, כדי שזו תאפשר להם לייצא את מרבית הגז שבתגליות הקיימות והעתידיות. וכן בתגובה למסקנות ועדת צמח - הוועדה לבחינת מדיניות ישראל בשוק הגז - המסיימת בימים אלה את שלב השימועים לדו"ח הביניים שפירסמה.

כמה גז צריכה

תחזית ביקושי הגז בישראל לפי ח במילי

הולנדר לא חוסך שבטו מחברות הגז, אך גם כלפי ועדת צמח הוא נושא בטן מלאה, כשהמלצות הוועדה להתיר לחברות לייצא 50% לפחות מהגז שבתגליות, מציבות לטענתו את ישראל בשורה אחת עם מדינות העולם השלישי. "בוא נסתכל על ניגריה ונורווגיה", אומר הולנדר.

"ניגריה נתנה לחברות הנפט להשתלט על נכסיה. כל הנפט שלה מיוצא, ואין לה אפילו בית זיקוק אחד, כשבעצם ברוב אזורי המדינה יש כיום מחסור בדלק. הם פשוט מכרו את ההון הטבעי להם החוצה.

"גם הנורווגים מצאו הרבה נפט וגז, אבל בניגוד לניגרים, הם החליטו לנהל את התחום בעצמם, פיתחו תעשייה של שירותי קידוחים בים, וכיום הם המובילים בעולם בתחום הזה. הם גם השאירו במדינה את תקבולי המס, וגם יצרו תעשייה שלמה על בסיס הגז. אז מה אנחנו רוצים להיות, ניגריה או נורווגיה?".

גם נורווגיה מייצאת גז, ואם המדינה לא שותפה עם היזמים בפיתוח המאגרים - טבעי שאלה לא יוכלו להמתין 30 שנה עד שיוכלו לגייס מימון להמשך הפעילות.

לייצא או לשמור

"הוויכוח הוא לא על המימון, אלא על הריבית שהם יקבלו. ועדת צמח עשתה פה טעות

המכון הישראלי לתכנון כלכלי עילית	הודות צמח	המכון הישראלי לתכנון כלכלי
נושא: עתודות הגז בישראל	1,460 מיליארד מ"ק	280 מיליארד מ"ק כי תזיקין עדיין לא הוכרזו תחזיקת המאגרים האחרים לא נקדחו
המקומות המצוינות עדיין הן מ"ק עד 2040	420 מיליארד מ"ק עד 2040	הריבית תלויה במחיר הגז ובמסגרת הגז לשימוש בענפים נוספים
לכמה זמן צריך להבטיח גז מקומי	25 שנה	50 שנה
האם יבוא גז הוא יבוא למימון המאגרים של המאגרים	לא יבוא, תכנון יבוא למימון של המאגרים	אין בניה לתחנת הייצוא והוא על שינוי תוכנית בארה"ב שדוחה השגשוג שמשרד הגז הם כשליש מהמחיר בישראל
מחירי הגז בעולם בעתיד	לא ברור, הביטוחים נדלים, אך גם התחזק	ידרו בגז היציב כצ"ל מן הידור מסביב מחירי תחלת גז ליצוא
שיעור היצוא המותר	50% מהגז במאגרים נזילים, 100% במאגרים קשים יותר	לא להפוך יצוא אלא להסתמך בגז זור. תחזיקת המאגרים תהיה תחזיקת גז

יסודית כשלא באמת בדקה את הטענה הזו. הקשיים הראשוניים שהיו לתשובה בהשגת מימון לתמר, נבעו מכך שלא נתנו לו לשעבד את מאגר לווייתן. לקח לממשלה זמן להבין שעם מאזן כמו של דלק, אף אחד לא ישיג מימון בלי שעבוד. עד שלא נתנו לו אפשרות לשעבד, הוא לא קיבל מימון. חמש דקות אחרי שנתנו לו לשעבד, הוא השיג מימון.

"אין בעיה להשיג כיום מימון לפרויקטים של נפט וגז בעולם - גם במחירים נמוכים. בארה"ב, מחיר הגז כיום הוא 2 דולרים למיליון BTU (לעומת 5-6 דולר בישראל, א"ט), ועדיין קודחים בארות חדשות. למה? כי זה משתלם. הבנקים מממנים את זה, כי יש משאב מובטח בקרקע".

עם כל הכבוד, מדוע אתה חושב שעמדתך ועמדת המכון גוברת על טענות יתר הגופים שנגשו לשימוע וטוענים כי שיעור היצוא נמוך מדי?

צ'רלס דיוולסון, נשיא נובל אנרג'י

"תראה מי הגיש דו"חות לוועדת צמח. אנחנו הגוף היחיד כמעט שאין לו אינטרס. אני לא רואה איך **דלק** או נובל אנרג'י שומרות על האינטרס של המדינה. הן שומרות על האינטרסים של בעלי המניות. האינטרס של המדינה הוא להחליף את הנפט בגז וליצור תעשייה המבוססת על גז. חברות הגז לא מתחשבות באינטרס של המדינה כי הן חברות כלכליות, שרוצות ריבית זולה, ולא רוצות להיות כלואות במגבלות של המדינה. "אם החברות לא רוצות לפתח את המאגרים כפי שתקבע המדינה, אפשר לקחת להן אותם. אף אחד לא הבטיח להן רישיון יצוא. חמש דקות אחרי שתבשר להן שאתה לוקח את הרישיונות - תגלה איך כולם רצו ופיתחו את המאגרים".

"נישאר תלויים בנפט לעד"

ועדת צמח הגישה את המלצות הביניים שלה לעיון הציבור בתחילת אפריל. הוועדה המליצה לאפשר את יצוא הגז לאור גודל המאגרים הפוטנציאליים שבשליטת ישראל - BCM 1,400 על פי חישוביה, וצפי הצריכה המקומית שקבעה רשות הגז - BCM 420 עד 2040. הוועדה

קבעה כי ללא אפשרות לייצא גז, ייפגע קשות פיתוח המאגרים, שכן הצריכה בישראל לא מספיקה להבטחת תזרים מזומנים והחזר ההשקעה.

הוועדה המליצה לבחון את יתרות הגז באופק של 25 שנה, ולאפשר יצוא מעבר לגז הדרוש בשנים אלה. כדי לעודד פיתוח מאגרים קטנים, המליצה הוועדה לאפשר להם שיעורי יצוא גבוהים יותר. כך, למאגרים הגדולים מ-BCM 200 (תמר ולוויתן) תינתן אפשרות לייצא עד 50% הכמות במאגר.

יצחק תשובה
צילום: מיכל פתאל

במאגרים קטנים יותר יעלה השיעור ל-100%-60%, תלוי בגודלם. הוועדה המליצה גם לחייב את כל המאגרים להתחבר לחוף בישראל, לקבוע כמות גז מינימלית לאספקה שנתית למשק הישראלי גם במקרה של יצוא, ולאפשר את היצוא רק משטח שבשליטת ישראל. כמו כן, המליצה הוועדה לבחון את האפשרות לחייב את השותפות בכל מאגר למכור את הגז בנפרד, כדי לעודד את התחרות בשוק.

חוות הדעת שהגיש המכון לתכנון כלכלי לוועדת צמח משבחת אמנם את מסקנותיה בנושא יתירות האספקה ושרידות המערכת, אך חולקת עליה כמעט בכל נושא אחר. ראשית, טוען המכון, לא ברור בכלל כמה גז יש בישראל - בעיקר לאור העובדה שמאגר לווייתן עדיין לא הוגדר תגלית מסחרית. למעשה, רק חלק קטן מה-BCM 1,400 שאמדה הוועדה כפוטנציאל לתגליות, מוגדרים כעת כברי-הפקה.

"זה דומה למישהו שמילא כרטיס לוטו, ורץ ישר לנסות ולפדות את כספי הזכייה", אומר הולנדר. "הם מחלקים את הגז כאילו כבר ברור שבאמת יש לנו אותו. תראה מה קרה במאגר ים תטיס. שאבו ממנו את הגז מהר מדי, כי חשבו שיהיה שם יותר גז, והופתעו בסוף לגלות שאין מספיק. אלה החיים בעולם הגז והנפט."

בתמר אנחנו יודעים שיש BCM 250, אבל מנין לנו שהתנאים הגיאולוגיים בלווייתן מאפשרים קצב שאיבה מספיק? בונים מסקנות על מאגרים שלא מכירים, ומחלקים את הגז כאילו כבר הפקנו אותו. איזה מן חוסר אחריות זה? מנסים לעשות פה מחטף. רצים, אף שכלום לא בוער. הוועדה היתה צריכה לשבת עוד 10 שנים, אחרי שנגלה כמה גז באמת יש לנו, ולראות קודם איך מפתחים פה תעשייה מבוססת גז."

הבטחה לאספקת גז למשך 25 שנה לא מספיקה?

"השקעה בתשתיות לוקחת 10-5 שנים. נניח שהמדינה מחליטה על העברת התחבורה לשימוש בגז. מי יקים תשתית בשביל לפעול רק 15 שנה לאחר מכן? ברגע שאתה מגביל את אופק הפיתוח ל-25 שנה, אתה משמיד את האפשרות לפתח דברים במדינה. בכל העולם דואגים לאספקה ל-50 שנה. אפילו הוועדה כתבה שלאחר תקופה זו יהיה מחסור בגז."

ועדת צמח כתבה שתחזית הביקושים לגז במשק עד 2040 היא BCM 420 - פחות משליש מכמות הגז החזויה. אז למה לא לאפשר לייצא?

"יש לנו עודף גז? בינתיים אנחנו משלמים הרבה מאוד כסף על הגז שחסר לנו.

יובל שטייניץ

צילום: דניאל בר און

"בתחזית הביקושים כתוב שרק שלישי מהתחבורה בישראל תונע בגז ב-2040, ושני שלישים עדיין ייסעו על תוצרי נפט. הדו"ח הזה הכי טוב לאויבי מדינת ישראל. איך אפשר לומר שרוצים להיגמל מנפט ולנקוט צעדים הפוכים? לא תהיה גמילה מנפט אם לישראל לא יהיה גז זול ואם יאפשרו את היצוא שלו. אם הייתי סעודי, הייתי חותם בעצמי על הדו"ח של הוועדה. איזה מין חזון זה?"

מחצית מהעלות של מתקן הנזלת גז אפשר להסב את כל ציי הרכב ותחנות הדלק בישראל לשימוש בגז דחוס (CNG) ומתנול (דלק מגז טבעי, א"ט). אבל שום דבר לא יתפתח פה, כי אף אחד לא ישקיע בזה כשיתברר שמכרו כבר את כל הגז. החזון ששולט בדו"ח הוועדה הוא שנישאר תלויים לעד בנפט, בעוד שישראל יכולה לרדת לאפס צריכת נפט בתוך עשור."

אין עוד משק בעולם שעבר לשימוש מסיבי בגז לתחבורה.

"ירדן לא רוצה לקנות גז זול? הם הרי נחנקים. ומה עם המים? אפשר הרי להשתמש בגז כדי להתפיל עוד מים, ואז נוכל למכור לירדנים מים מהכנרת - כי הסורים יבשו אותם לגמרי (סוריה שואבת מים במעלה הירמוך, א"ט). אפשר גם לפתח תעשיית דשנים וליצור ערך מוסף גבוה הרבה יותר. כך אפשר גם להרוויח כסף וגם ליצור בריתות אסטרטגיות. הסעודים, אגב, לא מוכרים את הגז שלהם. הם מקימים תעשייה פטרוכימית, וגם משתמשים בגז להתפלת מים. אז הסעודים מתפילים, ואנחנו נייצא את הגז שלנו לסינים?"

חברות הגז מדגימות את הסיכונים במדינות כמו בנגלדש, שהחליטו לא לייצא משאבים ונכשלו לבסוף בפיתוח שוק.

"בנגלדש הלכה למודל סופר קיצוני, ועם כל הכבוד אנחנו לא בנגלדש. אנו מדינה מסודרת. לבנגלדש לא היה בסיס ליצור תעשייה על בסיס הגז. לעומת זאת, בוא נשווה את המצב למקרה של ארגנטינה. הם חשבו שיש להם הרבה גז ושהם יכולים לייצא - אבל אז בעיות פוליטיות ובעיות בהפקה הביאו אותם למצב של מחסור בגז. הם לא יכולים כיום להפך את החוזים, כי המדינות השכנות רמזו להן שזו עילה למלחמה. לכן ארגנטינה מייבאת כיום גז במחיר גבוה מזה שהיא מייצאת.

"אם תפתח כיום את המאגרים בישראל ותחתום על חוזים ארוכי טווח עם הסינים, ובעוד כמה שנים הם יגלו שמחירי הגז בעולם צללו - אתה חושב שהם יסוו להפך את החוזה?"

"יודעים רק לקדוח חור"

סוגיית מחירי הגז העתידיים עומדת במרכז המחלוקת בדבר כדאיות היצוא. מחד, הביקושים לגז נוזלי מיובא (LNG) גואים - בעיקר במזרח הרחוק. מנגד, עתודות גדולות של גז טבעי מפותחות כיום - הן בים והן באמצעות הפקת פצלי גז - ולכן מחירי הגז צפויים לרדת בחדות. בתרחיש זה עושות חברות הגז שימוש כדי לנמק את דחיפות ההיתר ליצוא. מנגד, נטען בדו"ח המכון, מתקן להפקת LNG בישראל צפוי להפוך לפיל לבן.

"הפרקינג (מיצוי שכבות פצלי גז, א"ט) משנה את תמונת הגז בעולם. בארה"ב מפיקים גז וקונדנסטים (תוצר לוואי נוזלי במאגרים, בעל הרכב דומה לבנזין, א"ט) משכבות פצלי הגז, וזאת אחת הסיבות למחיר הנמוך שם. מחיר הגז כל כך נמוך שכבר לא קודחים מאגרים 'יבשים' (בעלי שיעור קונדנסט נמוך, א"ט), אלא רק מאגרים 'רטובים'. ברבעון הרביעי השנה מתכוונים לפתוח עוד כמה צינורות הולכה לגז, וזה יגרום למחירים לרדת עוד יותר. זה גם מה שיכול לקרות בישראל. כשהחברות לא יוכלו לייצא ויצטרכו להזרים לישראל, יהיו עודפים בשוק והמחיר יירד".

אם ההשקעה במתקני יצוא תרד לטמיון, למה חברות הגז בכל זאת לוחצות כדי לאפשר להן יצוא?

"כי זה מה שהן רגילות ויודעות לעשות. זו תעשייה מסורתית. הם לא אוהבים שינויים. הם יודעים לקדוח חור באדמה ולחתום על חוזי מכירה ארוכי טווח.

"בנוסף, הפרקינג מתפשט והולך בכל העולם. יש עודפי גז אדירים, והם מבינים שבעתיד יהיה גז זול. מבחינת תשובה ונובל, הם צודקים. הם רוצים לחתום על חוזה היום, לממן את הקידוח, ואז לשבת ולקבל את הרווח שלהם. הם לא צריכים לחשוב על הבעיות של ישראל, אבל לי לא יישאר גז בעוד 25 שנה.

"האינטרס של המדינה הוא לפתח את המאגרים ולהקטין עלויות. לא להגדיל את תקבולי המסים, שלך תדע למה ישתמשו בהם, אלא לפתח תעשייה. קח למשל את ג'ון ד. רוקפלר, שהקים את סטנדרט אויל. כשהוא הקים אותה, אנשים לא השתמשו בכלל נפט. הוא היה אדם חכם, אז הוא מכר להם מנורות קרוסין, כדי להגביר את הביקוש. גם אנחנו צריכים לעזור לביקוש להיווצר, וכך נשאיר את העושר אצלנו. אם נכריח את החברות למכור את הגז רק בישראל, הן כבר ידאגו בעצמן ליצור שוק לגז".

לפי דו"ח המכון לתכנון כלכלי, טובת המדינה היא הגדלת התמ"ג. ועדת צמח, כך טוען המכון, ראתה לנגד עיניה דווקא את הגדלת הכנסות המדינה ממסים. ואמנם, גם נציגי משרד האוצר בוועדה לחצו להעלות את שיעור היצוא, כדי למקסם את הכנסות המדינה בטווח המידי והבינוני.

"למדינת ישראל כדאי שיהיה גז זול", משיב הולנדר. "הערך לגז זול לישראל הוא הרבה יותר גבוה מהמס שיקבלו אם ימכרו יותר מהגז בחו"ל. ההסתכלות של האוצר היא על תקבולי המדינה ולא על התוצר.

"עלות הנפט למדינה היא עצומה, ואפשר להחליף אותו בגז. אפשר להפחית את ההוצאה על נפט ב-1,000 דולר לנפש בשנה על ידי החלפת הנפט בגז. זה 5,000 דולר למשפחה.

תחשוב מה זה היה עושה. את זה הם מנסים עכשיו לקחת מהאזרחים. החלטה לייצא את הגז תגנוב את האופק הזה מהאזרחים, בלי שהם יהיו מודעים לכך בכלל.

"אם תשובה רוצה גמישות מקסימלית, מותר לו לדרוש. הוא צודק מבחינתו, אבל לא מבחינת המדינה. הגז הוא רכושם של האזרחים ואסור לרוץ למכור אותו. בשנות ה-50 מכרו נכסים של המדינה בזול, ולכן מפעלי ים המלח, למשל, שילמו תמלוגים מצחיקים.

"אנחנו לא רפובליקת בננות ולא ניגריה. אף אחד לא מבטיח לך מה יהיה מחר בשוק, אבל אם בתוך כמה שנים תגלה שלא פיתחת שוק גז - הגז עדיין יישאר שם. הוא לא יילך לשום מקום. ברגע שמכרת אותו, הוא אבוד לך לנצח".